

ПРОМЕТЕЈ
Нови Сад

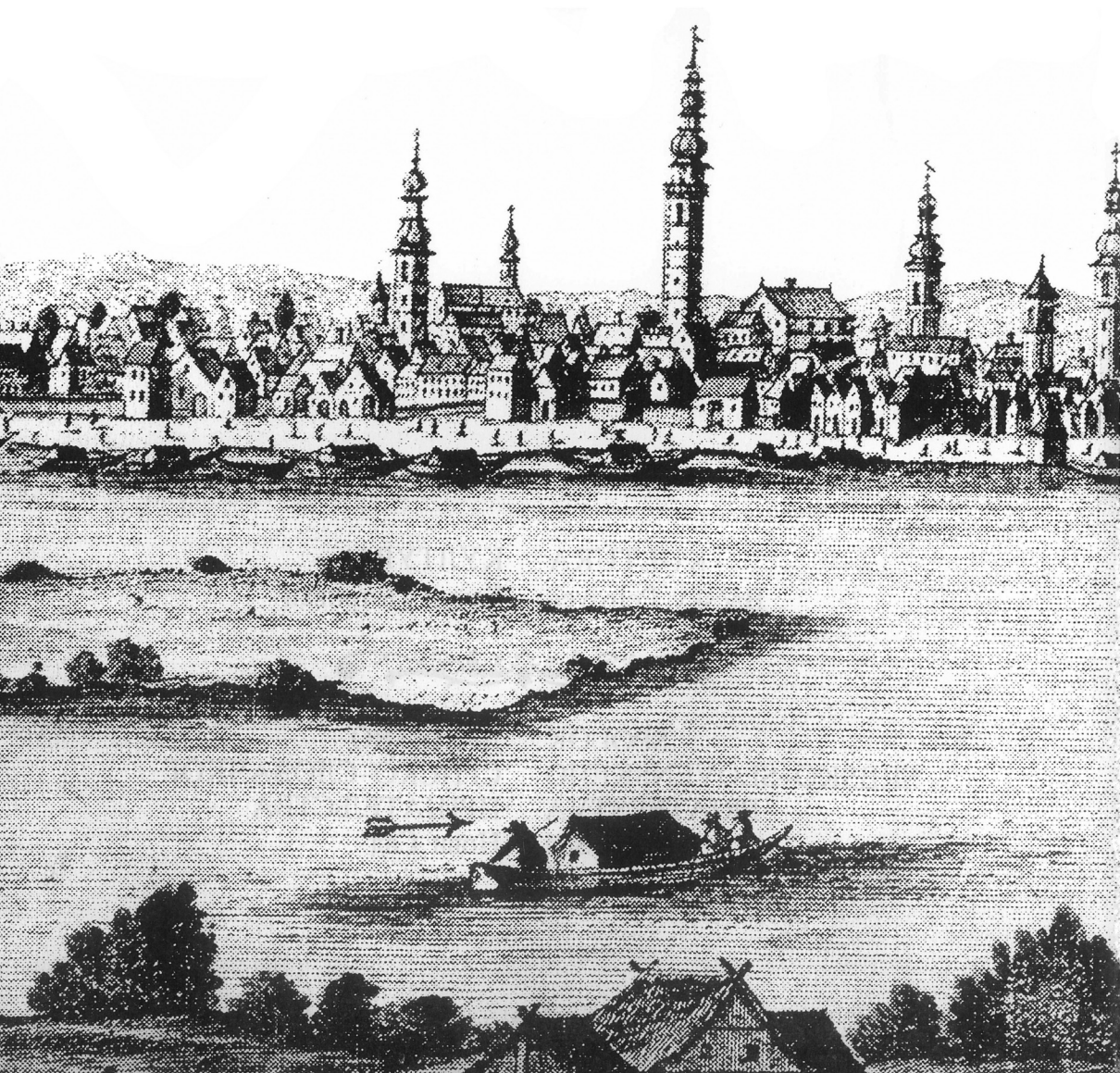

Удружење Срба у Словачкој
Spolok Srbov na Slovensku

Ljubivoje Cerović

SRBI NA SLOVENSKU

Љубивоје Церовић

СРБИ У СЛОВАЧКОЈ

Ljubivoje Cerović
SRBI NA SLOVENSKU

Љубивоје Церовић
СРБИ У СЛОВАЧКОЈ

Vydavatelja
PROMETEJ, Novi Sad
Spolok Srbov na Slovensku

Издавачи
ПРОМЕТЕЈ, Нови Сад
Удружење Срба у Словачкој

Za vydavateľov
Zoran KOLUNDŽIJA
Stane RIBIČ

За издаваче
Зоран КОЛУНЦИЈА
Стане РИБИЧ

Lektorské posudky napísali
Prof. Dr. Samuel ČELOVSKÝ
Dr. Fedora BIKAROVÁ

Рецензенти
Проф. др Самуел ЧЕЛОВСКИ
Др Федора БИКАР

Redaktor
Zoran KOLUNDŽIJA

Уредник
Зоран КОЛУНЦИЈА

Spolupracovníčka
Milana CEROVIČOVÁ

Сарадник
Милана ЦЕРОВИЋ

Preklad do slovenského jazyka
Rastislav POPOVIČ

Превод на словачки језик
Растислав ПОПОВИЋ

Výtvarno-grafická úprava,
sazba a vytlačila
PROMETEJ, Novi Sad

Ликовно-графичка опрема,
прелом и штампа
ПРОМЕТЕЈ, Нови Сад

Náklad
500 výtlačkov

Тираж
500 примерака

2015

2015.

ISBN 978-86-515-1044-4

На корици: Коморан 1824. године

Realizované s finančnou podporou Úradu vlády Slovenskej republiky
Program Kultúra národnostných menšín 2014

САДРЖАЈ

OBSAH

СРПСКЕ СЕОБЕ
SŤANOVANIA SRBOV

17

СРПСКО ПЛЕМСТВО
SRBSKÁ ŠLACHTA

27

СРБИ У КОМОРАЊУ
SRBI V KOMÁRNE

61

СРБИ У СЛОВАЧКИМ НАСЕЉИМА
SRBI V SLOVENSKÝCH MESTÁCH A OSADÁCH

147

СРБИ НА ШКОЛОВАЊУ У СЛОВАЧКОЈ
SRBI NA ŠTÚDIÁCH NA SLOVENSKU

175

СРБИ У СЛОВАЧКОЈ У ДВАДЕСЕТОМ БЕКУ
SRBI NA SLOVENSKU V DVADSIATOM STOROČÍ

277

THE SERBS IN SLOVAKIA

321

ЛИТЕРАТУРА
LITERATÚRA

327

Др Драго Његован: ПРОФ. ДР ЉУБИВОЈЕ ЦЕРОВИЋ (1936–2015)

331

ИЛУСТРАЦИЈЕ
ILUSTRÁCIE

335

Srbsko-slovenské kontakty v ranom stredoveku

Srbi a Slováci, národy slovanského pôvodu, udržiavali počas celej svojej histórie politické, spoločenské, kultúrne a osvetové styky, zamerané na bratskú spoluprácu a spoločný boj za slobodu. V ranom stredoveku žili Slovania aj v panónskej oblasti, medzi nimi aj Srbi a Slováci.

Veľká Morava, mocný západoslovanský štát, zohrala mimoriadne významnú úlohu pri christianizácii Slovanov v ich vlastnej reči, ako aj pri upevňovaní srbsko-slovenských kontaktov.

Západoslovanské kmene si dlho udržali kmeňové zriadenie. V takýchto spoločenských okolnostiach uzatvárali za účelom obrany vzájomné spoje-nectvá. Takto vstúpili Slováci, Česi a Korutánci do nadkmeňového zväzu, ktorý vytvoril knieža Samo (623-658). Po rozpade tohto zväzu sa slovanské kmene na Morave a Slovensku stali súčasťou Avarského kaganátu. Keď Franská ríša vyvrátila Avarský kaganát, Slovania uznali nadvládu Karla Veľ-kého (768-814). Po jeho smrti prišlo k zosilneniu germanizačného tlaku zo strany východofranských, resp. nemeckých feudálov, čo bolo dôvodom, že Slovania povstali a vyhnali dobyvateľov, založiac Veľkomoravské kniežat-stvo, ktorého prvým vládárom bol Mojmír (830-346). Vtedy sa súčasťou Veľkomoravského kniežatstva stali aj slovanské kmene v Panónskej nížine, Sliezske a Prikarpatí. Vrchol moci dosiahla Veľká Morava za čias panovania kniežaťa Rastislava (846-870), kedy sa rozprestierala až po Labe, Odru, Vislu, Dneper, Sávu, Dunaj a Tisu. Za účelom ochrany hraníc vybudoval Rastislav väčší počet opevnených hradísk. Nemecký cisár Ľudovít I. Po-

Српско-словачке везе у раном Средњем веку

Срби и Словаци, народи словенског порекла, током читаве историје, одржавали су политичке, друштвене, културне и просветне везе, усмерене братској сарадњи и заједничкој борби за слободу. У раном Средњем веку, Словени су живели и на панонским просторима. Међу њима налазили су се Срби и Словаци.

Велика Моравска, западнословенска моћна држава, одиграла је изузетно значајну улогу у хрстијанизацији Словена на њиховом језику, односно јачању српско-словачких веза.

Западнословенска племена дуго су задржала родовско уређење. У тим друштвеним околностима склапала су међусобне савезе ради одбране. Тако су Словаци, Чеси и Карантинци ушли у племенски савез који је образовао кнез Само (623-658). По распаду овог савеза, словенска племена у Моравској и Словачкој ушла су у састав Аварског каганата. Када је Франачка уништила Аварски каганат, Словени су признали власт Карла Великог (768-814). После његове смрти, појачан је притисак германизације источнофраначких, односно немачких феудалаца, па су Словени дигли устанак, протеравши освајаче, када су основали Великоморавску Кнежевину, чији је први владар постао Мојмир (830-846). Тада су се у саставу Велике Моравске, нашла и словенска племена у Панонској низији, Шлезији и Прикарпатју. Врхунац моћи, Велика Моравска достигла је у време кнеза Растислава (846-870), када се простирала од Лабе, Одре, Висле, Дњестра, до Саве, Дунава и Тисе. Да би заштитио границе, Растислав је подигао већи број утврђења. Немачки

božný sa v r. 855 pokúsil vojensky zničiť Veľkú Moravu, utŕžil však porážku.

V obavách, že prostredníctvom latinských misionárov sa Nemci budú snažiť Slovanov germanizovať a tým im opätovne vnútiť svoju nadvládu, sa knieža Rastislav rozhodol hľadať oporu v Byzancii. Jeho dvor sa snažil dosiahnuť, aby sa samostatná kresťanská cirkev na Veľkej Morave, s domácim klérom a vlastným liturgickým jazykom, stala hrádzou proti cudziemu dobyvateľovi. Z takéhoto postoja vzišla orientácia na prijatie kresťanstva od byzantských misionárov. V tom zmysle sa vyslanci kniežat'a Rastislava odobrali do Carihradu, žiadajúc cisára Michala III., aby mu poslal misionárov, ktorí by kresťanskú vieru hlásali v slovanskom jazyku. Byzantský cisár sa rozhodol, že realizáciu tejto misie zverí do rúk bratom Konštantínovi, neskoršiemu Cyrilovi a Metodovi, synom Levovým, ktorý bol vysokým štátnym úradníkom.

Predkovia Slovákov a Srbov boli v tom čase tiesnení na území, nachádzajúcim sa medzi Byzantskou a Franskou ríšou, resp. Rímsko-nemeckou ríšou. Základnou charakteristikou slovanskej kultúry, ktorá sa objavuje vďaka vzniku Veľkej Moravy v oblasti strednej Európy, je jej cyrilometodský, resp. kresťanský rozmer, založený na staroslovienskom jazyku. Táto kultúra a jazyk vyrástli z autentického kontaktu južných a západných Slovanov. Vďaka tomu mala Veľká Morava významnú úlohu pri christianizácii Slovanov v ich reči. Všetko, čo bolo späté s budovaním slovanskej kultúry a písomníctva, bolo späté s priamymi literárnymi a kultúrnymi vzťahmi západných a južných Slovanov. Základom hovorového jazyka Slovanov na začiatku šesťdesiatych rokov 9. storočia bol starosloviensky jazyk, ktorý sa rozvíjal a kultivoval aj na Veľkej Morave. Metodovo sídlo, dnešné Staré Město, nachádzajúce sa pri meste Mikulčice na Morave, bolo premiestnené na juh Panónskej nížiny. Takto bol aj tento rozhodujúci krok emancipácie predkov srbského a slovenského národa vykonaný v podmienkach plnej spolupráce a vzájomnosti.

Následne, ako Konštantín zostavil slovanské písmo – hlaholiku – a stanovil základnú gramatickú normu slovanského literárneho jazyka, sa Konštantín a Metod, vybavení nutnými knihami, odobrali v roku 862 na Veľkú Moravu. V nasledujúcom roku prišli z Carihradu, cez Solún, Niš, Belehrad, Sirmium, Vyšehrad a Nitru na dvor kniežat'a Rastislava. Tu, s jeho podporou,

император Лудвиг Побожни је 855. године, покушао да војно уништи Велику Моравску, али је доживео пораз.

Страхујући да ће преко латинских мисионара, Немци покушати да германизују Словене и тиме поново наметнути своју власт, кнез Растислав потражио је ослонац у Византији. Његова концепција ишла је за тим да самостална хришћанска црква у Великој Моравској, са домаћим клером и властитим литургијским језиком, постане брана страном освајачу. Из оваквог става, проистекла је оријентација на примање хришћанства од византијских проповедника. У том смислу, посланици кнеза Растислава, 862. године, отишли су у Цариград, затраживши од цара Михаила III да пошаље мисионаре који би на словенском језику проповедали хришћанску веру. Византијски цар се определио да остваривање ове мисије повери браћу Константину, потоњем Ћирила и Методију, синовима Лава, високог државног чиновника.

Преци Словака и Срба налазили су у том времену притишњени на простору између Византије и Франачке, односно немачко-римског царства. Основна карактеристика словенске културе, која се појављује стварањем Велике Моравске, на просторима Средње Европе, је ћирилометодска, односно хришћанска, заснована на старословенском језику. Та култура и језик израсли су из аутентичне везе Јужних и Западних Словена. На тај начин, Велика Моравска имала је значајну улогу у христјанизацији Словена на њиховом језику. Наиме, све што се догађало у вези са изграђивањем словенске културе и писмености, ковало се у директним књижевним и културним везама Западних и Јужних Словена. Говорни језик Словена, почетком шездесетих година 9. века, за основу имао је старословенски језик, који се развијао и култивисао и у Великој Моравској. У Методијевом седишту, у данашњем граду Старо Мјесто, поред данашњег града Микулчице на Морави, пренео на југ Панонске низије. Тако је и овај одлучујући корак у еманципацији предака српског и словачког народа учињен уз пуну сарадњу и узајамност.

Пошто је Константин изумео словенско писмо – глаголицу – и утврдио основну граматичку норму словенског књижевног језика – снабдевени, неопходним књигама, које су са грчког превели на словенски језик – Константин и Методије, 862. године, упутили су се у Велику Моравску. Наредне године, од Цариграда, преко Солуна, Ниша, Београда, Сирмијума, Вишеграда и Њитре, доспели су на двор кнеза Рас-

začali vyvíjať intenzívnu činnosť pri šírení kresťanstva: zaviedli slovanskú bohoslužbu, rozpracovali cirkevnú organizáciu, pokračovali a ďalej rozšírili prácu na prekladani bohoslužobných kníh, to všetko za odporu nemeckých misionárov.

Hlavným argumentom protivníkov slovanskej liturgie bola trojjazyčná teória, podľa ktorej existovali iba tri sväté jazyky, v ktorých je možné vykonávať náboženské obrady: hebrejský, grécky a latinský. Pod tlakom nemeckých misionárov opúšťajú bratia Konštantín a Metod v roku 867 Veľkú Moravu a odchádzajú ku kniežaťu Kocel'ovi, ktorý sa vyslobodil spod nemeckej nadvlády, zriadiac Blatenské kniežatstvo v Dolnej Panónii, kde získali veľký počet stúpcov. V jeho sídelnom meste Blatnohrade vyškolili učeníkov, schopných slúžiť slovanské bohoslužby. Na pozvanie pápeža Hadriána II., sprevádzaní dvadsiatkou svojich prívržencov, odchádzajú v r. 869 do Ríma, kde získali jeho podporu, keďže pápež v nich videl vplyvných misionárov a oporu v boji proti pyšným a neposlušným nemeckým biskupom a ich cisárskemu suverénovi. V Konštantínovi a Metodovi objavil aj možnosť úspešného prieniku kresťanstva medzi Slovanov. Konštantín v tom istom roku v Ríme skonal, prijímúc mníšsky postrih a meno Cyril . Metoda pápež vymenoval za veľkomoravsko-panónskeho arcibiskupa. Rozhodnutím pápeža bolo Metodovo arcibiskupstvo premiestnené z Veľkej Moravy do Sirmia. Pápež zároveň zaslal osobitnú listinu slovanským kniežatám Rastislavovi, Svätoplukovi, Kocel'ovi a Mutimírovi, ktorou potvrdzoval používanie slovanskej reči pri bohoslužbách.

Nitriansky knieža Svätopluk však v roku 870 zradne zajal Rastislava a vydal ho Nemcom, ktorí ho väznili v kláštore v Bavorsku, kde aj skonal. Tým bolo kresťanstvo hlásané v slovanskej reči vyhnané z Veľkej Moravy. Metod sa čoskoro ocitol vo väzení v Pasove, bol však oslobodený a na žiadosť kniežaťa Kocel'a, so súhlasom pápeža Jána VIII., odišiel v roku 873 opätovne do Blatnohradu. Vtedy bola odobrená slovanská bohoslužba, „písaná písmenami, ktoré vynašiel Konštantín Filozof, keďže apoštoli hovorili všetkými jazykmi“. V úsilí, aby ku kresťanstvu pripútal aj „latinských“, aj „gréckych“ misionárov, pápež Ján VIII. vymenoval popri Metodovi, arcibiskupovi panónskom, Vichinga za biskupa moravského, priamo podriadeného Metodovi. Následne sa Metod vrátil na Veľkú Moravu a pokračoval v šírení kresťanstva v slovanskej reči. V dôsledku protestov latinských kňa-

тислава. Тада, уз његову подршку, развијају интензивну делатност на ширењу хришћанства: увели су словенско богослужење, развили организацију цркве, наставили и проширили рад на превођењу богослужбених књига; све уз противљење немачких мисионара.

Главни аргумент противникâ словенске литургије, била је тројезична теорија, према којој постоје само три света језика, на којим се могу вршити верски обреди: хебрејски, грчки и латински. Под притиском немачких мисионара, браћа Константин и Методије, 867. године, напуштају Велику Моравску и одлазе кнезу Коцелју који се ослободио немачке власти, успоставивши Блатенску Кнежевину у Доњој Панонији, где су стекли велики број следбеника. У његовој престоници, Блатнограду, обучили су следбенике за вршење словенског богослужења. На позив папе Хадријана II, у пратњи двадесетак својих следбеника, 869. године одлазе у Рим, где су добили подршку, јер је папа у њима видео утицајне мисионаре и ослонац у борби против осилених и непослушних немачких бискупа и њиховог царског суверена. У Константину и Методију препознао је могућност успешног продора хришћанства међу Словене. Пошто је исте године Константин умро у Риму, као заређени Тирило, папа је поставио Методија за великоморавско-панонског архиепископа. Одлуком папе, Методијева архиепископија премештена је из Велике Моравске у Сирмијум. Папа је при том упутио посебну повељу словенским кнежевима Растиславу, Сватоплуку, Коцелју и Мутимиру, којом потврђује употребу словенског језика у богослужењу.

Међутим, њитрански кнез Сватоплук 870. године, на превару је заробио Растислава и предао га Немцима, који су га протерали у манастир, где је окончао живот. На тај начин, хришћанство на словенском језику протерано је из Велике Моравске. Методије је убрзо доспео затвора у Пасау, али је ослобођен и по жељи кнеза Коцелја, уз сагласност папе Јована VIII, 873. године поново је отишао у Блатноград. Тада је одобрена словенска служба „писана словима која је пронашао Константин Филозоф, јер су и апостоли говорили свим језицима“. Настојећи да за хришћанство веже и „латинске“ и „грчке“ мисионаре, папа Јован VIII је уз Методија, архиепископа панонског, поставио Вихинга за бискупа моравског, директно подређеног Методију. После тога, Методије се враћа у Велику Моравску и наставља ширење хришћанства на словенском језику. Пошто су латински свештеници протествовали, папа га је

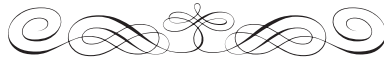

zov ho pápež v roku 879 znovu pozval do Ríma, aby sa obhájal. V snahe nepoškodiť vlastné pozície na Veľkej Morave, pápež v roku 880 bulou potvrdil slovanské bohoslužby. Slúženie v slovanskej reči na Veľkej Morave potvrdil v roku 882 aj carihradský patriarcha Fotios. Na sklonku života Metod preložil do slovanského jazyka Bibliu. V roku 885 arcibiskup Metod skonal a následne bola na Veľkej Morave zakázaná slovanská liturgia. Napriek tomu ho v hodnosti veľkomoravského biskupa na želanie Metoda nahradil Gorazd, no napriek tomu bola slovanská liturgia na Veľkej Morave prakticky vyvrátená. Vtedy učeníci Cyrila a Metoda, vedení Klimentom, Naumom a Angelárom, opustili Veľkú Moravu, zatiaľ čo za Gorazdom a Sávom sa stráca akákoľvek stopa. Mnísi z Veľkej Moravy, vedení Klimentom a Naumom, prišli do Belehradu, odkiaľ pokračovali v ceste do Bulharska, kde boli prijatí v sídelnom meste Preslav. Odtiaľto sa rozišli po slovanských zemiach na Balkánskom polostrove. Príchod Metodových učeníkov z Moravy do Rašky znamenal budovanie trvalých národných základov cirkevno-kultúrneho pôsobenia, ktoré budú predstavovať pilier výstavby spoločenských vzťahov, ako aj srbskej národnej štátnosti v ranofeudálnej spoločnosti.

Po Svätoplukovej smrti v roku 894 nastalo na Veľkej Morave obdobie anarchie, keď o moc zápolili jeho synovia. Veľká Morava definitívne mizne z historickej scény v roku 907, keď si ju podrobili Maďari. Vtedy nastupuje doba, ktorá bude trvať niekoľko storočí, kedy budú prerušené prirodzené kontakty medzi západnými a južnými Slovanmi.

Napriek všetkému bolo cyrilské písomníctvo v strednej Európe, aj vrátane Slovenska, prítomné po stáročia. V dôsledku prozelytských aktivít Rímskej kúrie a náboženských vojen sa však pomaly vytrácalo. V súvislosti s tým Ján Kmeť v monografii *Jugoslovensko-slovačke slavističke veze konštatoval*: „Zmizli stopy cyrilského písomníctva, ktoré sa tiahli od Belehradu ku Krakovu. V blízkosti Košíc boli v medzivojnovom období nájdené dva úryvky cyrilského evanjelia v tlačenej knihe žalmov z roku 1847, o ktorých profesor Valerij Pogorjelov tvrdil, že pochádzajú zo 7. alebo 8. storočia a sú vyhotovené v 'redakcii srbského prepisovateľa'. Do Levoče prišiel z Krakova prvý cyrilský kníhtlačiar v roku 1627“.

Srbi sa tým, že sa usadili na území Balkánu, ocitli pod duchovným vplyvom byzantského kresťanstva. Kristovu vieru medzi nimi šíрили misiónári z juhu Balkánskeho polostrova, z miest, ktoré boli pod nadvládou By-

879. године, поново позвао у Рим да се оправда. Настојећи да не оштети сопствене позиције у Великој Моравској, папа је потврдио словенско богослужење, булом из 880. године. Богослужење на словенском језику у Великој Моравској 882. године, потврдио је и цариградски патријарх Фотије. Поткрај живота, Методије је превео *Библију* на словенски језик. Године 885. архиепископ Методије умире, после чега је забрањена словенска литургија у Великој Моравској. Упркос томе, у звању великоморавског епископа, по жељи Методија, наследио га је Горазд, али је, ипак, словенско богослужење у Великој Моравској, практично уништено. Тада су следбеници Ћирила и Методија, предвођени Климентом, Наумом и Ангеларијем, напустили Велику Моравску, а Горазду и Сави, изгубио се сваки траг. Монаси, су из Велике Моравске, предвођени Климентом и Наумом, доспели у Београд, да би наставили пут у Бугарску, где су примљени у престоници Преславу. Одатле су се разишли по словенским земљама на Балканском полуострву. Долазак Методијевих следбеника из Моравске у Рашку, означило је изградњу трајних националних основа црквено-културног деловања које ће представљати основац за изградњу друштвених односа, као и српске националне државности у ранофеудалном друштву.

После смрти Сватоплука, 894. године, наступила је анархија у Великој Моравској, када су се о власт отимали његови синови. Коначно, Велика Моравска нестаје са историјске сцене, када је покоравају Мађари, 907. године. Тада настаје вишевековни период када су прекинуте природне везе између Западних и Јужних Словена.

Упркос свему, ћирилска књижевност вековима је била присутна у Средњој Европи, као и у Словачкој. Међутим, услед прозелитичке активности Ватикана и верских ратова, она се постепено гасила. С тим у вези Јан Кмећ у монографији *Јуџословенско-словачке славистичке везе* констатује: „Ишчезли су трагови ћирилске књижевности, која је повлачила линију од Београда ка Кракову. У близини Кошица нађени су између два рата одломци ћирилског пракс-јеванђеља, у штампаном псалтиру из 1847. за које професор Валериј Погорјелов тврди да су из XII и XIII века ‘редакције српског преписивача’. У Левочу је дошао из Кракова први ћирилски штампар, 1627. године“.

Пошто су се распоредили на балканским просторима, Срби су дошли под духовни утицај византијског хришћанства. Христову веру

zantíncov, takže časť Srbov bola pokrstená počas 7. a 8. storočia. Naopak, západná časť Balkánskeho polostrova bola pod vplyvom latinskej viery z Ríma. Napriek pokusom vnútiť im kresťanstvo, ktoré bolo spoločné jedným aj druhým misionárom, Srbi nerozumeli ani gréckej, ani latinskej reči. Boli oddaní svojej starej viere a jej obradom, pričom tí, ktorí sa snažili priviesť ich k svojmu učeniu, to nebrali do úvahy.

V podstate sa Srbi obávali možnosti, že im aj byzantská, aj latinská strana chý vnútiť svoju domináciu a prostredníctvom nej aj svoju kultúru. Preto pod byzantským nátlakom kresťanstvo prijali iba jednotliví staršínovia, zatiaľ čo ľud zotrval pri starej viere. Prijímanie kresťanstva zo strany ľudových staršinov bolo len zdanlivé, plniace účel, aby sa vyhovel požiadavkám mocných byzantských cisárov. Takéto zdanlivé kresťanstvo obyčajne zmizlo ihneď, ako prichádzalo k poklesu byzantskej moci, keď sa misionári sťahovali zo srbských zemí. Napriek tomu, že počas dvoch storočí neboli v otázke šírenia kresťanstva medzi Srbmi zaznamenané skutočné úspechy, triumf bol zabezpečený; mladšie pokolenia prestali veriť v staré božstvá, čím bola prekliesnená cesta k prijatiu kresťanstva, čo sa udialo v druhej polovici 9. storočia.

међу њима ширили су мисионари са југа Балканског полуострва, из градова којима су владали Византинци, тако да је током 7. и 8. века покрштен део Срба. Са друге стране, западни део Балканског полуострва био је под утицајем латинске вере из Рима. Упркос покушајима да им наметну хришћанство, заједничко и једним и другим мисионарима, било је да Срби нису разумели ни грчки, ни латински језик. Били су одани својој старој вери и њеним обредима, а они који су покушавали да их уведу у своје учење, нису водили рачуна о томе.

У суштини, Срби су зазирали од могућности да и византијска и латинска страна желе да им наметну власт а преко ње и своју културу. Зато су под византијским притиском, само поједине старешине примале хришћанство, док је народ остајао у старој вери. Примање хришћанства код народних старешина било је привидно, тек да се удовољи захтевима моћних византијских царева. Тако је брзо нестајало и то привидно хришћанство, чим би пала византијска власт, када су се мисионари повлачили из српских земаља. Иако током два века није било правих успеха у ширењу хришћанства међу Србима, ипак се много успело; млађа покољења престала су да верују у стара божанства, чиме је утрт пут примању хришћанства, што је остварено другом половином 9. века.

СРПСКЕ СЕОБЕ

SŤANO VANIA SRBOV

Po niekoľkostoročnom trvaní slávneho srbského štátu, ktorý svoj vrchol dosiahol v časoch Nemanjićovcov, kedy vzniklo mocné cárstvo a boli dosiahnuté civilizačné výdobytky najvyššieho dosahu, boli pod tlakom osmanských dobyvateľov koncom 14. storočia zahájené sťahovania Srbov.

Opúšťajúc pod tlakom Turkov otcovské kozuby, Srbi si so sebou odnášali symboly svojej duchovnosti a kultúry. V nových sídlach, najčastejšie v Panónskej nížine, stretávali popri početných národoch aj svojich súkmeňovcov, ktorí tu žili ešte od čias sťahovaní Slovanov v ranom stredoveku – vytvárajúc s nimi pevné duchovné spoločenstvo, založené na základoch svätosávskej srbskej pravoslávnej cirkvi.

Počas sťahovaní, zahájených v stredoveku a ukončených na úsvite novoveku, sa Srbi rozptýlili po rozsiahlom území, ktorého okraje symbolicky vytýčili svojrázny „modrý kruh“. Tento kruh vymedzovala pomyselná čiara, ktorá na severe začínala pri Komárne a Trnave, prechádzala cez Ostrihom, Svätý Ondrej (srbsky Sentandreja, maďarsky Szentendre), Jäger, Tokaj, Mukačevo a Chotin, na východ až po Novú Srbiyu a Slavenosrbiju, kde založili základy Jelizavetgradu a Slavjanoserbska, ústiace až pri čiernomorskom prístave Odesa. Najvzdialenejšia hranica sťahovaní sa rozprestierala až po Carrihrad a Galipolský polostrov, smerom k Solúnu, tiahla pozdĺž Via Egnatia až po Drač na jadranskom pobreží a ďalej smerovala k Apeninskému polostrovu, siahajúc až do Kalábrie, Apúlie a Molise. Pokračovala Apeninským polostrovom smerom k srbským kolóniám v Benátkach a Terste. Utečenecké vlny prenikli po Belu Krajinu a Korutánsko, Štajersko a Burgenland, po Viedeň a Bratislavu a ďalej po Záhorie medzi Malými Karpatmi a Moravou, kde sa kruh srbských sťahovaní uzatváral.

После вишевековног трајања славне српске државе, која је до-
стигла врхунац у време Немањића, када је створено моћно
царство и достигнуте цивилизацијске тековине највиших домета, под
притиском отоманских освајача крајем 14. века отпочеле су сеобе
Срба.

Напуштајући огњишта предака под притиском Турака, Срби су
собом носили симболе своје духовности и културе. На новим ста-
ништима, најчешће у Панонској низији, поред бројних народа, наи-
лазили су и на своје сународнике, који су овде живели од сеоба Сло-
вена у раном средњем веку – стварајући с њима чврсту духовну
заједницу засновану на темељима светосавске Српске православне
цркве.

Током сеоба отпочетих у средњем, а окончаних у праскозорје но-
вог века, Срби су се расули на широком простору, чији су рубови сим-
болично означили својеврсни „плави круг“. Тај круг је био означен
замишљеном линијом која је полазила од Коморана и Трнаве на северу,
преко Острогона, Сентандреје, Јегре, Токаја, Мукачева и Хотина, на
исток све до Нове Србије и Славјаносербије, где су ударили темеље
Јелисаветграду и Славјаносерпску, спуштајући се до црноморске луке
Одесе. Линија крајњих домаћаја сеоба пружала се до Цариграда и
Галипољског полуострва, према Солуну, Егнацијевим путем до Драча
на јадранској обали и даље према Апенинском полуострву, захвативши
Калабрију, Пуљу и Молизе. Пружала се Апенинским полуострвом
према српским колонијама у Венецији и Трсту. Избеглички таласи до-
пирали су до Беле Крајине, и Крањске, Штајерске и Бургенланда, до
Беча и Братиславе и даље до Захорја, између Малих Карпата и Мораве.
Круг српских сеоба овде се затварао.

Po štyroch storočiach sťahovaní začala srbská diaspóra zanikať. Najprv sa to dialo na okrajoch etnického kruhu, najvzdialenejších od národných jadier.

Proces neúprosneho zániku Srbov vykreslil vo svojich dielach veľikán srbského písaného slova Miloš Crnjanski, svojím životom a tvorbou osobitne spätý so srbskou diasporou. Tu, v Hornom Podunajsku, kam spolu s utekajúcim národom počas Veľkého sťahovania prišli srbský patriarcha, cirkevní hodnostári, šľachta, obchodníci, remeselníci, srbský živel zanikal: „V kostoloch stojí zopár duší, pričom mnohé sú opustené navždy. Ikony sa zvesujú a sťahujú. Kostoly stoja a hľadajú do vody plnej jari.“ Zanikali obce, „kde sa kedysi spievalo iba srbsky“. Zdalo sa, akoby to všetko jestvovalo „iba v starodávnych našich románach“, iba „podaktorá obec je živá, ale aj tá čoskoro celkom stíchne“. Tam nám „jedine staré prázdne kostoly, ktoré nemožno presťahovať, pripomínajú, že to všetko bol život a skutočnosť“. Preto „nech nikto nehľadá, tam na severe, nič iné, iba naše cintoríny“, odkazuje Crnjanski.

*Komárno, Ferdinandova brána – vchod do Starej pevnosti
Коморан, Фердинандова капија – улаз у Стариу тврђаву*